

культурних відмінностей, що актуалізуються в результаті цілеспрямованих зусиль з боку політичних еліт і створюваних ними інститутів і перш за все держави, яка виступає формою державно-політичного самовизначення державоутворюючого етносу. Інтенсивність прояву етнічної / національної ідентичності багато в чому визначається політичними елітами, їх цілями і стратегіями.

Під кутом зору конструктивістського підходу державне управління етнонаціональною сферою реалізується на засадах політичної лояльності громадян, яке виражається у формулі, що приписується Ю. Пілсудському: «Не нація створила державу, а держава – націю». Квінтесенція ліберального (або територіального) націоналізму реалізується у рівнянні «нація» = «державна» = «народ», тобто відносно до держави громадяни утворюють народ, а стосовно усього людства вони утворюють націю.

Слід зазначити на характерні риси державного управління процесом етнонаціонального моделювання розвитку України – конкретність та адресність, відповідність загальним правовим нормам та порівняно оперативне реагування на найбільш гострі, сутнісні й актуальні проблеми та інтереси етноспільнот в контексті реалізації етнонаціональної моделі загальноосупільної демократії.

Список використаних джерел

1. Calhoun C. Nationalism and the Contradictions of Modernity / C. Calhoun // *Berkeley Journal of Sociology*. – 1997 – 1998. – Vol. 42. – № 1. – P. 65 – 81.
2. Межуев В. М. Идея национального государства в исторической перспективе / В. М. Межуев // *Полис*. – 1992. № 5. – С. 16.
3. Растой Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели / Д. А. Растой // *Полис*. – 1996. №5. – С. 6 – 7.
4. Сорокин П. А. Национальность, национальный вопрос и социальное равенство / П. А. Сорокин // *Этнополитический вестник России*. – 1992. – №2. – С. 122.
5. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса / Ю. В. Бромлей // *АН СССР Ин-т Этнографии им. Н.Н.Миклухо-Маклая*. – М. : Наука. – 1983. – 412 с.
6. Колл Д. Политическая социология / Д. Колл. – М. : Проспект, 2001. – 345 с.
7. Глотов Б. Б. Культурно-цивілізаційний вибір українського народу : монографія / Глотов Б. Б., Вітер Д. В. – Київ : ДАКККіМ, 2009. – 319 с.
8. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Пер. В.Морозов. – Київ: Критика, 2001. – 382 с.
9. Брюейкер Роджерз. Переображений націоналізм. Статус нації та національне питання у новій Європі / Пер.з англ. О.Рябова. – Львів: Кальварія, 2006. – 285 с.
10. Тишков В. А. О нации и национализме / В. А. Тишков // *Свободная мысль*. – 1996. – №3. – С. 70.

Ганна ГОЛУБЧИК

*к.і.н., доцент кафедри права
та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ*

ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Європейська культурна конвенція 1954 р., до якої Україна приєдналась в 1996 р., закріпила культурні права людей на міжнародному рівні. Зокрема, Конвенція передбачає зобов'язання країн-учасників надавати своїм громадянам можливість безперешкодно знайомитись з культурним надбанням інших європейських країн. Хартія основних прав ЄС 2000 р. містить формулювання прав і свобод людини щодо культури. Зокрема ст. 13 Хартії визначає, що мистецтво та наукові дослідження мають бути вільними від будь-яких обмежень. Іншими міжнародними документами, які хоч і мають рекомендаційний характер, але містять положення стосовно забезпечення різноманітних культурних прав, є Декларація ЮНЕСКО про принципи міжнародного культурного співробітництва (1966 р.), Декларація Мехіко з політики в галузі культури (1982 р.), Універсальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001 р.) [4].

У 2005 році в Україні було затверджено Концепцію державної політики в галузі культури на 2005 – 2007 роки, якою визначені цілі та пріоритетні завдання культурної політики. Однією з новацій стала розробка, затвердження та впровадження державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою (перелік та обсяг послуг, порядок їх надання, показники виконання та якості послуг), а також методики визначення розміру фінансового забезпечення державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою, в розрахунку на душу населення. Однак, ця Концепція мала декларативний характер, оскільки для визначених нею цілей та пріоритетних завдань не передбачався механізм їх реалізації.

Подальші спроби реформування системи надання культурних послуг населенню, зокрема затвердження Державного стандарту надання послуг клубними і бібліотечними закладами, не забезпечили покращення ситуації в сфері культури на місцях. Крім того, зазначений Державний стандарт в світлі реформаторських процесів в Україні, які набули масштабності з 2014 року, є морально застарілим.

Другу хвилю децентралізації в сфері культури розпочато у 2014 році з реформування місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою. Ця реформа триває і викликає низку практичних питань щодо долі соціокультурної галузі об'єднаних територіальних

громадах, механізмів, процедур і повноважень в цій сфері. І, хоча, на концептуальному рівні, експерти визначають культурний розвиток громад одним із пріоритетних в сучасних умовах [5], а український публічний простір поповнився запозиченими та адаптованими для України практиками культурних та креативних індустрій для оптимізації розвитку громад [2; 3], нагальні питання функціонування галузі залишаються невирішеними. Тому, на нашу думку, для подолання низки проблем в культурній галузі, що виникають в ході децентралізаційних процесів в Україні, слід вивчати і базову документацію ЄС і її країн-членів, що регулює галузь культури, і їх практичний досвід.

Управління сфери культури на локальному рівні у країнах-членах ЄС, зокрема Італії, Франції, Польщі, Німеччині, здійснюється представницькими органами чи інституціями місцевого самоврядування, які представляють інтереси певної громади і діють відповідно до потреб регіону. Серед повноважень, які делеговані їм державою, – формування місцевих податків, установа фінансових стимулів для підприємницької чи спонсорської діяльності у сфері культури, формування місцевих бюджетів, продаж чи заборона приватизації закладів культури, утримання комунальних закладів культури. Ці органи підзвітні і підконтрольні місцевим громадам.

Саме громадськість вирішує важливі питання розвитку культури свого регіону та контролює дотримання місцевими представницькими органами дотримання культурних прав. Держава не перестає надавати фінансову підтримку (у вигляді грантів, дотацій чи коштів на реалізацію певних програм) представницьким органам чи органам місцевого самоврядування на розвиток галузі культури регіону. Урядові органи (Міністерства, Департаменти) формують пріоритети і цілі державної політики, які є основою для затвердження стратегічних планів розвитку культури та подальшої фінансової підтримки певних секторів культури.

Франція за ринкових умов створила систему державного патронату над національною культурою. Міністерство культури Франції підтримує широкий спектр культурної діяльності, для чого розробляє програми підтримки мистецьких проєктів, мистецької освіти, охорону національної культурної спадщини, підтримки видання книжок тощо. Головними пріоритетами цих програм є не лише підтримка національного мистецтва, а й доступ якнайширших верст населення до культурних надбань країни. Міністерство культури Франції надає фінансову допомогу як органам місцевого самоврядування, так і організаціям культури різних форм власності, що реалізують культурні проєкти в різних сферах культури. Міністерство також надає щорічні дотації національним закладам культури. Однак ці заклади не фінансуються тільки державою, а мають можливість отримувати кошти з інших джерел, у т. ч. за рахунок надання платних послуг.

Культурна політика Великобританії визначила такий принцип

фінансової підтримки галузі, як «принцип протягнутої руки», коли, держава відсторонюється від прийняття фінансових рішень, не бажаючи бути єдиним суб'єктом фінансової підтримки галузі культури [4].

Децентралізація не передбачає швидкого покращення якості управління культурним розвитком на місцях. Досвід проведення таких реформ у транзитивних країнах засвідчує важливість попереднього адекватного інституційного впорядкування економічного простору держави, що може призвести до позитивного впливу децентралізації на культурний розвиток тільки у середньо- або довгостроковій перспективі.

До того ж, нині відбувається конкуренція між усталеним вітчизняним підходом до культури як до інфраструктури і сучасними європейськими вимогами розглядати культуру як національний (локальний) процес та індустрію. Побудова ефективної вітчизняної моделі децентралізованого управління в галузі культури тільки нині долає виклик, який довгий час було ігноровано культурною сферою України і інтегрує ці підходи. Зокрема, першим зразком такої інтеграції став Аналітичний огляд культурної політики Дніпропетровської області, що увійшов у Компендіум культурних політик і трендів Європи, розроблений для Ради Європи [6].

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України / Б. М. Данилишин, В. В. Пилипів // Регіональна економіка. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2016_1_3.
2. Децентралізація в культурній сфері. – Режим доступу : www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/sup/cva.html. – Назва з екрану.
3. Фарінья К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні / Кристина Фарінья. – Режим доступу : www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Research/Creative%20Industries%20Report%20for%20Ukraine_UA.pdf.
4. Українська культура і європейська інтеграція : зб. аналіт. матеріалів / наук. ред. О. А. Гриценко. – К. : УЦКД, 2007. – 99 с.
5. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Сьєогін, Ю. П. Шаров, Є. І. Бородін, Н. Т. Гончарук [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Сьєогіна, Ю. П. Шарова. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 276 с.
6. Першина Н. Г. Дніпропетровська область. Україна. Аналітичний огляд культурної політики // Compendium of cultural politics and trends in Europe / Н. Г. Першина, Л. Л. Прокопенко, Г. Д. Голубчик. – Режим доступу : www.culturalpolicies.net/down/ukraine_112017.pdf.
7. Шлепакова Т. Культура в умовах державного курсу на децентралізацію / Т. Л. Шлепакова. – Режим доступу : www.nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2016/kyrs.pdf.